

Date: 11th February-2026

AMALIYOTCHI PSIXOLOG FAOLIYATIDA NOGIRONLIGI BO'LGAN
BOLALAR BILAN ISHLASH

Mansurova Nilufar Rahmatullayevna

NamPI magisranti

Annotatsiya. Ushbu maqola amaliyotchi psixologning nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlash jarayonidagi faoliyatini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda psixologning pedagogik va psixologik yondashuvlari, individual reabilitatsiya metodlari hamda bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishiga ta'siri tahlil qilingan. Maqolada nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashdagi samarali metodik tavsiyalar ham taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: amaliyotchi psixolog, nogiron bolalar, psixologik yordam, reabilitatsiya, individual yondashuv

Abstract. This article is devoted to studying the professional activity of a practicing psychologist in working with children with disabilities. The study analyzes psychological and pedagogical approaches, individualized rehabilitation methods, and their impact on children's social-emotional development. The article also provides effective methodological recommendations for working with children with disabilities.

Keywords: practicing psychologist, children with disabilities, psychological support, rehabilitation, individual approach

Аннотация. Статья посвящена изучению деятельности практикующего психолога при работе с детьми с инвалидностью. В исследовании анализируются психологические и педагогические подходы, индивидуальные методы реабилитации и их влияние на социально-эмоциональное развитие детей. В статье также представлены эффективные методические рекомендации по работе с детьми с инвалидностью.

Ключевые слова: практикующий психолог, дети с инвалидностью, психологическая поддержка, реабилитация, индивидуальный подход

Kirish. Nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlash amaliyotchi psixologning eng muhim vazifalaridan biridir. Ushbu jarayon nafaqat bolalarning ijtimoiy va emosional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga, balki ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va jamiyatga moslashuvini ta'minlashga qaratilgan. Ilmiy adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, psixologning samarali faoliyati uning individual yondashuv, pedagogik va reabilitatsion metodlarga tayangan holda ishlash qobiliyatiga bog'liq (Brown, 2018; Smith, 2019). Shu bilan birga, nogiron bolalar bilan ishlash jarayonida psixologning kommunikatsion ko'nikmalari, psixodiagnostika va ijtimoiy moslashuv strategiyalari muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda maktab va ixtisoslashtirilgan muassasalarda nogironligi bo'lgan bolalarga psixologik yordam ko'rsatish, ularning individual ehtiyojlariga mos reabilitatsion metodlarni qo'llash va ijtimoiy muhitga moslashuvini ta'minlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu sababli, maqolada amaliyotchi psixologning nogiron bolalar bilan samarali ishlashining nazariy va amaliy asoslari, metodik yondashuvlari hamda ularning

Date: 11th February-2026

ijtimoiy-emosional rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – nogironligi bo'lgan bolalar bilan psixologik ish samaradorligini oshirish uchun individual yondashuv va innovatsion metodlarni aniqlashdir. Shu maqsadda maqola quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi: psixologning pedagogik va psixologik yondashuvlarini tahlil qilish, nogiron bolalar bilan ishlash metodlarini aniqlash, shuningdek, samarali ish usullarini tavsiya etish.

Adabiyotlar tahlili. Nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashda amaliyotchi psixologning roli bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar bir nechta asosiy yo'nalishlarni ko'rsatadi. Birinchidan, psixologning pedagogik va psixologik kompetensiyalari tadqiqotlarning markaziy mavzusi hisoblanadi. Smith va Brown tadqiqotlariga ko'ra, samarali psixologik yordam psixologning individual yondashuvi, diagnostik ko'nikmalari va muammolarni hal qilish qobiliyatiga bog'liq. Shuningdek, psixologning ijtimoiy kommunikatsion mahorati va motivatsiya berish qobiliyati bolalarning reabilitatsiya jarayonidagi muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Ikkinchi yo'nalish — nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashda samarali metodlar va yondashuvlar. Ahmedova tadqiqotida psixologik ish jarayonida individual reabilitatsiya rejalarini ishlab chiqish, o'quvchining qobiliyatlari va ehtiyojlariga mos pedagogik metodlarni qo'llash samaradorlikni oshirishga yordam berishi qayd etilgan. Tursunov esa bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishida psixologning faol ishtiroki, ularni jamiyatga moslashtirish va o'zini erkin ifoda etishga undashdagi rolini alohida ta'kidlagan.

Uchinchidan, ilg'or xalqaro tadqiqotlar (Harris & Lambert, 2017; Johnson, 2019) psixologning reabilitatsion va terapevtik metodlarni integratsiyalashgan holda qo'llashini samarali deb hisoblaydi. Shu bilan birga, psixologning faoliyati nafaqat bolaning akademik yutuqlarini yaxshilash, balki ularning psixologik barqarorligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, amaliyotchi psixologning nogironligi bo'lgan bolalar bilan samarali ishlashi uning individual yondashuvi, diagnostik va reabilitatsion metodlarga tayangan holda faoliyat yuritishiga, shuningdek, bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishini ta'minlashga bog'liq. Shu asosda, amaliy ishda psixologning kompetensiyalarini doimiy rivojlantirish, innovatsion metodlarni qo'llash va bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish zarur.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot amaliyotchi psixologning nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashdagi faoliyatini o'rganishga qaratilgan bo'lib, deskriptiv-analitik va korrelyatsion-tahliliy yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot obyekti amaliyotchi psixologning faoliyati bo'lsa, predmeti uning individual yondashuvi, reabilitatsion metodlari va bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishiga ta'siridir. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida uch asosiy usul qo'llanildi: so'rovnomalar, intervyular va hujjatlarni tahlil qilish.

So'rovnomalar nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlaydigan 10 nafar psixolog va ularning xizmat ko'rsatadigan bolalari orasida o'tkazilib, psixologik yordamning samaradorligini baholashga xizmat qildi. Shu bilan birga, amaliyotchi psixologlar bilan chuqurlashtirilgan intervyular o'tkazilib, ularning yondashuvlari, metodlari va ishdagi

Date: 11th February-2026

muvaffaqiyatlari tahlil qilindi. Hujjatlarni tahlil qilish orqali individual reabilitatsiya rejalarini, terapevtik va pedagogik dasturlarni o'rganish amalga oshirildi. Olingan ma'lumotlar sifatli va sonli tahlil usullari yordamida qayta ishlangan; intervyular mavzularga kodlangan, so'rovnoma natijalari esa SPSS dasturida deskriptiv statistika va korrelyatsion tahlil yordamida baholangan. Tadqiqot davomida barcha ishtirokchilardan rozilik olindi va ularning shaxsiy ma'lumotlari maxfiyligi ta'minlandi. Shu metodologiya yordamida amaliyotchi psixologning kompetensiyalari, reabilitatsion yondashuvlari va nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlash samaradorligi tizimli ravishda aniqlanib, ilmiy asoslar ishlab chiqildi.

Natijalar va Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, amaliyotchi psixologning nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashdagi yondashuvlari va metodlari bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, ishtirok etgan bolalarning 68 foizi psixolog bilan olib borilgan individual mashg'ulotlar ularning o'ziga bo'lgan ishonchi, kommunikativ ko'nikmalari va ijtimoiy moslashuvini yaxshilaganini bildirgan. Chuqurlashtirilgan intervyular amaliyotchi psixologlar o'z faoliyatida individual reabilitatsiya rejalarini ishlab chiqish, innovatsion pedagogik va terapevtik metodlarni qo'llash, shuningdek, bolalarning ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olish samarali natija berganini ko'rsatdi. Muhokama natijalari adabiyotlar tahlili bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular amaliyotchi psixologning kompetensiyalari, individual yondashuvi va reabilitatsion metodlari nogiron bolalar bilan ishlashdagi samaradorlikni ta'minlashda muhim ekanligini tasdiqlaydi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, psixologning faoliyati nafaqat bolalarning psixologik barqarorligini oshirish, balki ularning ijtimoiy qobiliyatlari va o'zini erkin ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham qaratilgan. Shu bilan birga, intervyu va hujjatlar tahlili psixologning innovatsion metodlarni qo'llashi, individual yondashuvni tatbiq etishi va samarali muloqot olib borishi ish samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Olingan natijalar shuni isbotlaydiki, nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlash jarayonida amaliyotchi psixologning individual reabilitatsiya yondashuvlari, kommunikatsion mahorati va pedagogik metodlarni integratsiyalashgan holda qo'llashi samarali natijalar beradi. Shu asosda, bolalar bilan ishlash jarayonida psixologning kompetensiyasini muntazam oshirish, innovatsion va individual yondashuvlarni tatbiq etish hamda bolalarning ehtiyojlarini hisobga olish zarur.

Xulosa va tavsiyalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, amaliyotchi psixologning nogironligi bo'lgan bolalar bilan ishlashdagi individual yondashuvi, reabilitatsion metodlari va pedagogik kompetensiyalari ularning ijtimoiy-emosional rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Individual mashg'ulotlar va innovatsion metodlarni qo'llash bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish va jamiyatga moslashuvini ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, psixologning faoliyati nafaqat bolalarning psixologik barqarorligini yaxshilashga, balki ularning ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Shu asosda ilmiy tavsiyalar quyidagilardan iborat: maktab va ixtisoslashtirilgan muassasalarda amaliyotchi psixologning kompetensiyalarini muntazam oshirish uchun

Date: 11th February-2026

maxsus malaka oshirish kurslari va seminarlar tashkil etish, individual yondashuvni mustahkamlash va bolalarning ehtiyojlari va qiziqishlariga mos reabilitatsion metodlarni qo'llash, innovatsion pedagogik va terapevtik usullarni tatbiq etish, shuningdek, bolalar bilan samarali muloqot va motivatsiya berish strategiyalarini joriy etish zarur.

Natijada, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, amaliyotchi psixologning nogiron bolalar bilan ishlashdagi ilmiy-pedagogik asoslarga tayangan samarali faoliyati bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishini oshirish, ularning o'zini ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantirish va jamiyatga moslashuvini ta'minlashga imkon yaratadi. Shu bilan birga, psixologning faoliyati tizimli baholanishi va metodik qo'llab-quvvatlanishi pedagogik jarayon sifatini yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Smith, J. (2019). *Psychological Support for Children with Disabilities: Methods and Approaches*. New York: Routledge.
2. Brown, L. (2018). *Practicing Psychologists and Individualized Rehabilitation*. London: Sage Publications.
3. Ahmedova, D. (2020). Nogiron bolalar bilan ishlashda psixologning roli va metodik yondashuvlari. *Pedagogik Tadqiqotlar*, 6(1), 27–35.
4. Tursunov, S. (2021). Nogironligi bo'lgan bolalarning ijtimoiy-emosional rivojlanishida psixologning ta'siri. *O'zbekiston Psixologiya Jurnali*, 3(4), 12–20.
5. Harris, A., & Lambert, L. (2017). *Leading Schools and Supporting Special Needs Students*. London: Routledge.
6. Johnson, L. (2019). *Therapeutic and Pedagogical Interventions for Children with Disabilities*. Oxford: Oxford University Press.
7. Karimov, T. (2020). Individual reabilitatsiya va nogiron bolalar bilan psixologik ishning samaradorligi. *Ta'lim va Tarbiya*, 4(2), 45–53.

